

Skrødahl, Ylva Sofie Gamst

Ungdomskriminalitet -De komplekse faktorene

Juvenile delinquency
- and its complex factors

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Bell, David

Mai 2022

Skrødahl, Ylva Sofie Gamst

Ungdomskriminalitet -De komplekse faktorene

Juvenile delinquency
- and its complex factors

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: Bell, David
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven tar sikte på å gi sosialarbeidere et innblikk i faktorer som leder til kriminelle handlinger i ungdomstiden, samt hvordan dette kan forebygges. Oppgaven belyser hvordan problematikken oppstår allerede ved fødsel og hvordan faktorer rundt barnet vil ha innvirkning på senere utvikling av kriminelle tendenser. Dette gjøres ved å se på risikofaktorer på mikro-, meso-, ekso- og makronivå som gir et helhetlig perspektiv ved å gi oss innsikt i den unges ulike arenaer for påvirkning. Her blir det vektlagt hvordan familie, skole og venner enten kan føre til et liv preget av kriminalitet eller et liv preget av lovlighet. Videre forsøker oppgaven å gi innsikt i beskyttelsesfaktorer ved å bruke et kontrollteoretisk perspektiv. Her finner vi fire viktige faktorer; hengivenhet, forpliktelse, engasjement og tro, som når oppfylt, øker den unges sjanse for et prososialt liv. Diskusjonen omhandler hvorvidt disse fire faktorene faktisk er beskyttende for barnet og gir innsikt i noen forebyggende tiltak som foreldreveiledning, jobb til ungdommer, idrett i regi av skolen og holdningsendring. Oppgavens formål er å gi leseren et innblikk i kriminalitetens kompleksitet, ved å belyse at årsaken til det kriminelle liv kan skyldes mangfoldige faktorer. Den sikter så å minne sosialarbeidere på at et menneskeliv påvirkes på flere nivåer og dermed må en bruke et helhetlig perspektiv i samhandling med utsatte grupper.

Abstract

This bachelor thesis seeks to enlighten social workers knowledge about factors that leads to criminal behaviour in adolescents, and how this behaviour can be prevented. The thesis focuses on how prevention from crime starts at birth, and how factors in the child's environment will influence its development for criminal tendencies. This will be done by looking at risk factors on a micro-, meso-, exo- and macro level to give insight to all the arenas that affect the child's life. It will be emphasized how the child's family, school and friends will have an impact on whether the child later becomes a criminal or whether it becomes a law-abiding youth. Further on the thesis will give the reader insight in factors that prevent criminal behaviour by using social control theory as a perspective. This perspective shows the importance of four factors; attachment, commitment, involvement and belief, that will increase the child's opportunity for a prosocial life. The discussion will look at these four factors and try to debate whether they are protecting the child against criminal tendencies by giving insight to preventative measures such as parental guiding, giving adolescents a job,

having sports as a part of the school system and attitude changes. The purpose of this thesis is to give the reader an insight in the complexity of criminal behaviour by showing that there are multiple reasons for becoming a criminal. Further the thesis seeks to remind social workers of how a human life has more than just one side to it, therefor we need to use a holistic perspective while working with vulnerable groups in our society.

Forord

Takk til alle som har bidratt og støttet meg gjennom min tid som bachelorstudent ved institutt for sosialt arbeid!

Trondheim, mai 2022

Innhold

1.0 Innledning	1
1.1 Problemstilling og avgrensning.....	1
1.2 Personlig begrunnelse for valg av tema	2
1.3 Relevans for sosialt arbeid	2
1.4 Oppgavens oppbygging.....	3
2.0 Metode	5
2.1 Søkeprosessen	5
2.2 Kildekritikk og pålitelighet	6
3.0 Teoretisk perspektiv og litteratur	7
3.1 Bronfenbrennes bioøkologiske modell.....	7
3.1.1 Risikofaktorer på mikronivå.....	8
3.1.2 Risikofaktorer på mesonivå.....	9
3.1.3 Risikofaktorer på eksonivå.....	10
3.1.4 Risikofaktorer på makronivå.....	11
3.2 Sosial kontrollteori	12
4.0 Diskusjon.....	15
4.1 Hengivenhet	15
4.2 Forpliktelse.....	17
4.3 Engasjement	19
4.4 Tro	21
4.5 Faktorenes sammenheng	22
5.0 Avslutning	25
6.0 Litteraturliste.....	27

1.0 Innledning

I Norge er det beregnet at rundt 16% av menn og 6% av kvinner vil motta en straffereaksjon i løpet av sitt liv. For at en handling skal kunne kategoriseres som kriminell eller som et lovbrudd, forutsetter det at handlingen bryter med en lovbestemmelse som har en satt strafferamme for handlingen. Statistikken viser at de aller fleste av individene vil gjøre den kriminelle handlingen før fylte 30 år. Ser vi nærmere på alder viser statistikken oss at kriminalitetsraten stiger i ungdomsalderen, fra man er rundt 13 år og når sin topp ved 18 år, for så å avta (Aase et al., 2020, s.22; Hauge, 2004, s.11).

Ifølge SSB (2022) ble det i 2020 anmeldt 300.636 lovbrudd, hvor eiendomstyveri var den kategorien som utgjorde flest anmeldelser (86.949). Ser vi nærmere på ungdom er det butikktveri som er mest utbredt for barn og unge opp til 15 år, mens vold har hatt en økning for ungdommer mellom 15-17 år (SSB, 2020). I noen sjeldne tilfeller hører vi om saker hvor ungdommer knivstikker eller raner både jevnaldrende og voksne (Glimstad, 2021; Killingberg, 2019; Solberg, 2021). For disse ungdommene kan deres handlinger ende opp med konsekvenser som ungdomsstraff, møter i konfliktrådet eller i ytterste tilfelle en ubetinget eller betinget dom. Ungdomskriminalitet er dog ikke den gruppen som dominerer kriminalitetsbildet, men det er en gruppe jeg anser det som viktig å ha et fokus på når det kommer til forebygging. Dette fordi det å komme i politiets søkelys i ung alder gir oss en indikasjon på at det er en eller flere faktorer i den unges liv som kan være skadelig (Aase et al., 2020, s.22-23). De kriminelle ungdommene har fanget min interesse og jeg ønsker å se nærmere på hvilke faktorer som har ført til at de havner i kriminelle situasjoner og hvordan dette kan forebygges.

1.1 Problemstilling og avgrensning

Oppgaven skal forsøke å besvare følgende problemstilling:

Hvilke risikofaktorer fører til kriminalitet i ungdomstiden og hvordan kan man forebygge disse?

Kriminalitet og kriminalitetsforebyggende arbeid er et stort og omfattende felt, hvor det vil være vanskelig å dekke alle aspekter. For å kunne belyse kriminalitet i ungdomsalderen er det viktig å se på faktorer i deres liv som starter allerede i tidlig barndom. Dermed vil denne oppgaven fokusere på hvilke risiko- og beskyttelsesfaktorer det er som hemmer og fremmer mulig kriminell atferd for barn og unge opp til 18 år, samt hvordan disse faktorene kan

forebygges i lys av to teoretiske perspektiver; Bronfenbrennes bioøkologiske modell og Hirschs sosiale kontrollteori.

1.2 Personlig begrunnelse for valg av tema

Bakgrunnen for å fokusere på kriminalitet som overordnet tema kommer fra min egen erfaring ved å jobbe i Friomsorgen med fotlenkesoning, samt erfaringen med unge kriminelle i praksis hos Uteseksjonen. Her har jeg møtt mennesker, både unge og voksne, som av ulike grunner har gjort en eller flere handlinger som anses som kriminelle. Jeg har spesielt festet meg til møtene jeg hadde med de unge lovbyrterne hos Uteseksjonen, hvor jeg fikk snakke med hovedsakelig gutter under 18 år som utøvde både vold, hærverk og ran. Etter min tid i praksis begynte jeg å undre meg over hvordan disse hendelsene kunne ha vært forebygget. Dermed er mitt fokus for denne oppgaven hvordan man kan forebygge kriminelle handlinger blant barn og unge, hvor jeg vil bruke noen av mine egne erfaringer for å belyse tema.

1.3 Relevans for sosialt arbeid

Sosialt arbeid handler om å se på problemer som oppstår mellom individer og grupper i samfunnet, hvor sosialarbeiderens mandat innbefatter å hjelpe til med sosial endring og utvikling, myndiggjøring og frigjøring. Enkelt sagt handler rollen som sosialarbeider om å hjelpe mennesker som befinner seg i en vanskelig livssituasjon (Berg, 2015, s.19; FO, 2017). Dermed vil det være relevant for sosionomer å se på kriminelle ungdommer da de utfører handlinger som bryter med de sosiale normene og reglene den øvrige befolkningen følger. Sosionomer vil kunne møte ungdommene via arbeidsplasser som NAV, kriminalomsorg eller barneverntjenesten, hvor sosionomen skal hjelpe ungdommen med å skape gode levekår, økt livskvalitet, og å bidra til en prososial endring (FO, 2019, s.3).

Oppgaven er spesielt relevant for de som jobber med barn og unge da det å klare å bevisstgjøre seg hvilke risikofaktorer som er til stede, kan gi oss i hjelperroller en mulighet til å sette inn kriminalitetsforebyggende tiltak til rett tid i tidlig alder, før den kriminelle atferden blir et faktum. Oppgaven gir dermed et innblikk i hva som kan skje dersom sosialarbeideren ikke klarer å gi tilstrekkelig med hjelp, ved at risikofaktorene får utvikle seg uten tilfredsstillende korrigering. Å se på beskyttelsesfaktorer gjennom forebyggende tiltak gir sosionomen innsikt i hva en bør gjøre mer av, både for den unge selv, dens familie og i samfunnet for øvrig.

1.4 Oppgavens oppbygging

Kapittel 1.0 er oppgavens innledning som viser bakgrunn for tema, problemstilling og relevans for sosialt arbeid. Kapittel 2.0 tar for seg oppgavens metode, litteraturens relevans og kritikk av valgt litteratur. Kapittel 3.0 presenterer den aktuelle litteraturen i lys av den bioøkologiske modellen og i lys av sosial kontrollteori. Kapittel 4.0 tar for seg en diskusjon om forebyggende tiltak ut fra kontrollteoriens fire punkter, hvor jeg presenterer eksisterende tiltak eller ser på muligheten for å implementere nye tiltak for så å drøfte fordeler og ulemper med disse tiltakene. Avslutningsvis vil kapittel 5.0 komme med en oppsummering av funn og noen refleksjoner rundt disse.

2.0 Metode

Denne bachelor oppgaven er skrevet som en teoretisk oppgave som belager seg på å innhente eksisterende litteratur, fagkunnskap og forskning for å belyse problemstillingen (Dalland, 2017, s.207). Innhenting av litteratur har forekommet gjennom systematiske søk i databasene Oria og Idunn, hvor Oria har blitt brukt som primærdatabase. Dette fordi Oria er en database jeg anser som pålitelig da vi gjennom studietiden har blitt opplært til å bruke denne databasen. Databasen inneholder resultater fra både NTNU sitt eget bibliotek i tillegg til resultater fra norske fagbibliotek. Dette ga meg muligheten til å utføre bredere søk og jeg fikk oversikt over bøker som jeg kunne låne på skolens bibliotek. Idunn har blitt brukt som sekundærdatabase og anses som pålitelig da databasen inneholder fag- og forskningstidsskrifter som er kvalitetssikret av Universitetsforlaget (Idunn, u.å).

2.1 Søkeprosessen

Søkeprosessen for artiklene startet med å bruke generelle søkeord på det overordnede tema kriminalitet, for deretter å presisere søkeordene ettersom jeg ble kjent med hva artiklene brukte av fagbegreper. Ved hvert søk ble det brukt inklusjons- og eksklusjonskriterier som påvirket resultatene jeg fikk i mine søk. Det første kriteriet ved søk i Oria var å velge å søke i kategorien norske fagbiblioteker, slik at jeg fikk tilgang til flest mulig resultater. Deretter valgte jeg å få opp fagfelleverderte artikler, for så å avgrense resultatene til artikler fra år 2000-2022. Dette er gjort for å sikre nyere, relevant litteratur. Samme prosedyre ble gjort for søkene i Idunn. For de søkene jeg foretok meg på norsk, var det ikke behov for å krysse av for språk, da resultatene i stor grad bare var på norsk. For søkene på engelsk, ble en naturlig avgrensing å velge norsk og engelsk som språk. De mest relevante søkeordene i begynnelsen var «ung», «krim» og «risiko/risikofaktor». Videre som temaet i oppgaven begynte å ta form, benyttet jeg meg av flere konkrete håndsøk etter spesifikk litteratur, som for eksempel tilknytning. Flere av søkene ble oversatt til engelsk, hvor dette ga svært mange treff. Dermed måtte jeg spisse disse søkene til å bli mer konkret, rettet mot spesifikke tema for å snevre ned resultatene til en overkommelig mengde. De mest relevante søkeordene på engelsk ble da «social controll theory», «youth» og «crim*».

Søkeprosessen for bøkene startet med generelle søk om kriminalitet i Oria, hvor jeg valgte NTNU Universitetsbibliotek for å få tilgang til bøker som er tilgjengelig hos NTNUs campuser. For bøkene var søkekriteriene at de, i likhet med artiklene, skulle være fra år 2000-2022. Etter å ha funnet en bok førte den meg til et område i det fysiske biblioteket på Tunga hvor jeg fant flere bøker som omhandler samme tema, men med ulike vinklinger. Ved å lese i

bøkene fikk jeg innsikt i andre forfattere som har skrevet om kriminalitet, ved hjelp av forfatterens referanser. Deretter søkte jeg opp noen av forfatterne som ble nevnt og fant mer relevant litteratur. Denne metoden å finne bøker på benyttet jeg meg av flere ganger, og blir av Tjora (2017) omtalt som en snøballmetode, ved at man baserer seg på den litteraturen man har for å finne ny, relevant litteratur. Andre bøker ble valgt ut på bakgrunn av mer konkrete håndsrøk for å finne litteratur på spesifikke områder, som for eksempel holdninger. Da benyttet jeg meg av å søke i Oria og ved å bruke tidligere pensum.

2.2 Kildekritikk og pålitelighet

Jeg kan rette kritikk mot avgrensningen som er gjort i årstall når det kommer til mine litteratursøk, da kriminalitet er et tema det er gjort mye forskning på. Ved å begrense litteraturen til de siste 22 årene, kan jeg ha gått glipp av gode, relevante artikler og bøker som kunne vært med på å belyse min oppgave. Her har kriteriet om at artiklene skal være mest mulig relevant for dagens samfunn vært avgjørende for valget om å ha årstallsbegrensning.

Flere av mine utvalgte artikler er skrevet i anerkjente tidsskrift. Det at artiklene står i et tidsskrift er ikke nødvendigvis et kvalitetsstempel i seg selv, men deres troverdighet blir styrket av at de er funnet ved å bruke inkluderingskriteriet fagfelleverderte artikler (Dalland, 2017, s.155). I tillegg til at flere av artiklene viser til forfatternes arbeidssteder, som for eksempel universiteter i Norge. Jeg har benytte meg av noen avisartikler som dermed ikke er fagfelleverdert, som svekker kildens pålitelighet. Likevel har jeg tatt med disse da de kun er med for å belyse tema, vise til eksempler og for å vise til at ungdomskriminalitet er et dagsaktuelt tema.

Bøkernes pålitelighet blir styrket av at de er publisert hos anerkjente forlag som eksempelvis Cappelen Damm Akademisk som er kjent for å gi ut faglitteratur rettet mot høyere utdanning (Cappelen Damm, u.å.) Andre bøker er hentet fra tidligere pensum og er dermed plukket ut av NTNUs fagansatte, som medfører at jeg har pålitelighet til at disse bøkene viser til god forskning. Flere av de utvalgte bøkene er basert på enten kvalitative intervju eller kvantitativ statistikk. En annen faktor som styrker bøkernes troverdighet, er at enkelte av forfatterne har referert til hverandre. Dette viser meg at de anerkjenner hverandres arbeid og bruker hverandre aktivt i sine egne bøker. Begrensningen dette fører med seg er at jeg kan ha fått innsikt i et ensidig perspektiv på tema kriminalitet.

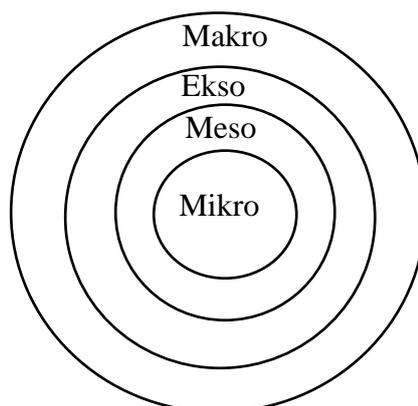
3.0 Teoretisk perspektiv og litteratur

For å besvare problemstillingen har jeg valgt å bruke to teoretiske perspektiver; den bioøkologiske modellen av Bronfenbrenner og sosial kontrollteori av Hirschi. Disse perspektivene er relevant da den bioøkologiske modellen gir innsikt i risikofaktorer på mikro-, meso-, ekso- og makronivå, som gir meg en mulighet til å se på hvilket nivå det lønner seg å sette inn forebyggende tiltak. Den bioøkologiske modellen er i hovedsak rettet mot barn, men jeg velger å bruke denne modellen da utvikling i barnealder vil ha påvirkning på hvordan barnet har det i ungdomsalderen. Dette fordi utviklingstraumer i tidlig alder kan være en risikofaktor for dårlig atferdsmessig fungering som rusmisbruk, aggresjon og kriminalitet (Nordanger & Braarud, 2017, s.90).

Sosial kontrollteori er relevant for problemstillingen da den omhandler beskyttelsesfaktorer som er viktig å ha for å hindre kriminalitet, fremfor andre teorier som ser på faktorer som gjør mennesker kriminelle. Det er relevant å knytte kontrollteori og den bioøkologiske modellen sammen da en kan se faktorer fra kontrollteorien i de ulike nivåene til den bioøkologiske modellen og motsatt. Dette gir en mulighet til å se på hvilke faktorer som er mangelfulle i den unges liv, og på den måten kunne komme med forebyggende tiltak på mikro- og mesonivå. Sosial kontrollteori fokuserer også på forholdet mennesker har til samfunnet rundt seg, og dermed kan man se på faktorer på ekso- og makronivå som gir ungdommer en god eller dårlig tilknytning til omgivelsene sine.

3.1 Bronfenbrenners bioøkologiske modell

Urie Bronfenbrenner var en utviklingspsykolog, kjent for å ha en helhetlig forståelse av den menneskelige utviklingen. Bronfenbrenner utviklet den bioøkologiske modellen for å se på hvordan faktorer i oppvekstmiljøet har betydning for utvikling og sosialisering. Modellen viser at det ikke bare er det konkrete samspillet mellom individer som er av betydning, men også innflytelsen fra lokalmiljø og storsamfunn. Bronfenbrenner ser på oppvekstmiljøet som sammenhengende strukturer som utgjør kjernen til hverandre. Disse kjernene kaller han for mikro, meso, ekso og makro, illustrert i figuren under (Bø, 2018, s.169-170).

På hvert enkelt nivå kan vi se på ulike risikofaktorer som kan hemme sosial utvikling. Teorien i seg selv er ikke rettet mot den direkte utviklingen av kriminalitet, men den fokuserer på sosialisering som er prosessen hvor man lærer seg normer, ferdigheter og verdier som fører til at man utvikler sosial kompetanse slik at en passer inn og fungerer i samfunnet (Schiefløe, 2019, s.393).

En risikofaktor er «en omstendighet eller en faktor som øker sannsynligheten for et uønsket utfall» (Backe-Hansen, 2007, s.136). Å oppleve en risikofaktor trenger ikke å ha et negativt utslag for barnet. Det er mengden, intensiteten og varigheten av risikofaktorer barnet utsettes for som vil være av betydning (Backe-Hansen, 2007, s.137). Ifølge Kvello (2015, s.248) vil et barn fint kunne leve med tilstedeværelsen av en eller to risikofaktorer, uten at det går på bekostning av barnets utvikling. Derimot blir faren for dårlig utvikling høynet når barnet utsettes for tre til fire risikofaktorer, hvor barnet da blir betegnet for å være risikoutsatt. Eksempelvis er det ikke sikkert at barnet vil utvikle seg dårlig dersom det blir utsatt for vold fra en forelder, en gang. Risikoen for dårlig utvikling vil ankomme dersom barnet blir utsatt for gjentagende vold og vil øke om vi legger til risikofaktoren rus blant foreldrene.

3.1.1 Risikofaktorer på mikronivå

Mikro er den innerste sirkelen og utgjør de sosiale settingene hvor man møter andre til samspill, som regel ansikt til ansikt. Dette skjer innad i familien, i barnehagen eller på skolen. «Det er først og fremst på mikronivåene vi kontrollerer hverandres atferd, og der vi deler opplevelser, tanker og læring med hverandre. Det er også i samspill på mikro påvirkning, rolletaking, modellæring, sosialisering, oppdragelse, dannelse, integrering og assimilering finner sted» (Bø, 2018, s.171). På mikronivå er det vanlig å se på faktorer i individet selv som fører til risiko- eller beskyttelsesfaktorer mot et liv i kriminalitet.

Vi ser at det ikke er en enkel årsakssammenheng mellom genetikk og kriminalitet på mikronivå, men en kan peke på noen sårbarhetsfaktorer som kan gjøre individet mer tilbøyelig for kriminalitet. Individet som er kriminelle er oftere impulsive og reagerer oftere enn andre med sinne, frykt og irritabilitet. I tillegg viser forskning at dårlig evne til selvkontroll og økt mistenksomhet er risikofaktorer for antisosial atferd (Lien, 2011, s.44). Antisosial atferd omhandler at den unge har en atferd preget av aggressivitet, upålitelighet, ulydighet som norm- eller lovbrudd, kan utøve mobbing og vold, skulke skolen eller drive med hærverk (Øia, 2013, s.43-44). Dette støttes opp i undersøkelser gjort av SFI- Det nationale forskningscenter for velfærd i Danmark. De har sett på forskning fra flere land om risikofaktorer for kriminell atferd og samler opp denne forskningen med å presentere de mest

tungtveiende risikofaktorene, hvor de finner at lav intelligens, lav selvkontroll, høy impulsivitet og manglende empati er de største risikofaktorene på mikronivå (Christoffersen et al., 2011, s.43).

Vi ser at de biologiske faktorene påvirker individets mottakelighet for å utøve antisosial atferd, men det er ikke noen deterministisk grunnlag for å si at individer med disse risikofaktorene blir kriminelle (Lien, 2011, s.44). Ofte er det en kombinasjon av flere faktorer som utløser kriminell atferd. For eksempel er ADHD en diagnose preget av hyperaktivitet og impulsivitet, som over blir beskrevet som risikofaktorer for å utvikle antisosial atferd. Likevel er det slik at ADHD er en komorbid diagnose, som fører til at det er vanskelig å si om det er ADHD alene, eller andre samtidige faktorer som fører til antisosial atferd. Dersom vi legger til mishandling i familien som en ytterligere risikofaktor, vil et barn med ADHD ha over tre ganger så stor sannsynlighet for å havne i fengsel sammenlignet med andre barn og unge som har ADHD, men som ikke blir mishandlet (De Sanctis et al., 2012, s.782-783).

3.1.2 Risikofaktorer på mesonivå

Mesonivået handler om hvordan ulike mikrosystemer har forbindelser med hverandre, for eksempel ved overlapping mellom hjem og skole, som kan være når ungdommer blir med hverandre hjem etter skoletid. De vanligste mesosystemene er forbindelsene mellom skole, hjem og et fritidstilbud, for eksempel fotball eller håndball. På mesonivået finner vi prosesser som er kjennetegnet ved at de fører til trivsel og fellesskapsfølelse. Dette fordi en utøver samspill, påvirkning og kunnskapsoverføringer mellom de deltakende aktørene på de ulike arenaene. Fellesskapet individet har på mesonivå er viktig fordi det fører til forutsigbarhet og trygghet i hverdagen, noe som er viktig for utvikling av prososial atferd (Bø, 2018, s.173-174). Prososial atferd omhandler å gjøre det som er forventet, at man lever i tråd med samfunnets normer og regler, samt at man gjør gode handlinger og hjelper hverandre (Raaheim, 2019, s.239; Raaheim, 2019, s.287).

På mesonivå, handler beskyttelses- og risikofaktorene om det som skjer i nettverket, som for eksempel i familien og vennegrupper, og forbindelsene de har med hverandre. I familien ser vi at foreldres holdninger og atferd mot egne barn vil ha innvirkning på hvor sårbart barnet blir. Er familiekonstellasjonen preget av krancling og dårlig grensesetting kan det være risikofaktorer for barnet i fremtiden (Lien, 2011, s. 45). Forskning utført I USA viser at mishandling i barndommen øker sannsynligheten for senere kriminalitet. Individer som har blitt utsatt for mishandling i moderat til alvorlig grad har over tre ganger større sannsynlighet for å bli arrestert i ungdomstiden og starten av voksenlivet (De Sanctis et al., 2012, s.787).

Foreldre som mishandler barna sine vil trolig ikke ha den samme kjennskapen til barnets ulike mesosystemer, ved at de for eksempel ikke stiller opp på foreldremøter og på den måten ikke deltar i det som er barnets forbindelse mellom skole og hjem (Bø, 2018, s.174). Dersom barnet eller ungdommen også har andre dårlige opplevelser i skolen som tvetydige regler og forventninger, lite oppmuntring av positiv atferd, dårlige relasjoner til lærere og/eller elever, forstyrrende klassemiljø og lite engasjerende undervisning, vil det kunne øke risikoen for dårlig utvikling. Dersom skolen heller ikke har en god strategi for å forebygge problematferd eller et godt opplæringstilbud for elever med atferdsvansker, vil det kunne være grobunn for antisosial atferd (Backe-Hansen, 2007, s.137).

Vennegruppen til den unge er svært viktig da den tilbyr fellesskap og tilhørighet. Det å ha venner eller en gjeng, viser at den unge er akseptert og godtatt av dette fellesskapet (Øia, 2013, s.109). Samspill med andre jevnaldrende krever at den unge innehar sosial kompetanse, som innebærer «å kommunisere, ta initiativ og respondere på andres sosiale initiativer» (Schiefløe, 2019, s.343). Dersom barnet utvikler svak sosial kompetanse vil det håndtere overganger til nye faser dårligere enn andre barn, som for eksempel overgangen mellom barneskole til ungdomsskole (Frønes, 2008, s.11). Dette kan være en risiko da venner og jevnaldrende får økt betydning i ungdomsalderen, hvor den unge i større grad ønsker å tilpasse seg de andre, samtidig som de jevnaldrende får større påvirkningskraft over barnet (Fornes, 2021, s.51). Det å inneha svak sosial kompetanse kan føre til avvisning fra jevnaldrende, som videre kan føre til søken etter tilhørighet hos antisosiale grupper (Backe-Hansen, 2007, s.137). Dermed ser vi at tilpasningsevnen barnet har til jevnaldrende og venner kan ha en innvirkning for om den unge utvikler kriminelle tendenser.

3.1.3 Risikofaktorer på eksonivå

Eksosystemet er mikromiljøer hvor barnet selv sjeldent eller aldri oppholder seg, men hvor personer av betydning for barnet oppholder seg og driver med samspill med andre. Det dreier seg om miljøer som har indirekte påvirkning på barnet; hvordan foreldre og lærere opplever sine mikromiljøer, og hvordan dette har en positiv eller negativ innvirkning på barnet. Det kan for eksempel dreie seg om hvordan mor eller far har det på arbeidsplassen. Får de arbeidsoppgaver de mestrer, har de gode kollegaer og lønn som er god nok å leve av? Dersom svaret på disse spørsmålene er ja, vil det føre til at foreldrene oftere har overskudd og er i godt humør når de kommer hjem fra arbeid. Er svaret nei, vil det påvirke foreldrene negativt, som igjen vil påvirke hvordan de samhandler med barna når de kommer hjem. I tillegg til dette vil beslutninger som påvirker skole, bydel og fritidstilbud, ha indirekte betydning for hvordan

barnet opplever sitt oppvekstmiljø (Bø, 2018, s.176-177). For eksempel er koronapandemien en faktor som befinner seg på eksonivå, ved at barn ble påvirket av at foreldre ble permittert, oppsagt eller hadde hjemmekontor. Dette er forhold som barn og ungdom ikke hadde noen kontroll over, og som for noen endret dynamikken i hjemmet ved at flere var hjemme på samme tid.

3.1.4 Risikofaktorer på makronivå

Makronivået omhandler «verdier, ritualer, tradisjoner, økonomiske forhold, nasjonale væremåter, ideologier og kultur» (Bø, 2018, s.177). Makro kan være påvirkning fra skolens verdier, norske lover og regelverk, at politikken er demokratisk drevet, eller humanistiske og religiøse tankemåter. I dag får vi også svært mye påvirkning fra sosiale medier som påvirker vår væremåte, hva som er trender og vår oppfatning av hvordan en skal se ut (Bø, 2018, s.177). Sosiale medier kan påvirke unge til å enten være lovlidige eller ty til kriminelle handlinger, og derfor kan sosiale medier for noen ungdommer være en risikofaktor. Dette kommer tydelig frem ved trenden som ble kalt for *borrowing* på appen TikTok. Trenden dreide seg om å stjele klær fra butikker som hadde dårlige verdier, som en form for straff. Ungdommene utfordret hverandre til å gjennomføre tyveri og fikk status av å legge ut videoer på TikTok i etterkant hvor de viser frem hvor mye de har stjålet og hvordan de klarte å gjennomføre tyveriet uten å bli tatt (Khorami, 2020).

Migrasjon er en risikofaktor som blir plassert på makronivå, men som potensielt kan påvirke ungdommen på meso- og mikronivå. Dette kommer av at den unges foreldre kommer til Norge med en annen kompetanse og oppdragerkultur som blir underkjent når de etablerer seg i den nye kulturen (Lien, 2011, s.49). Kulturen vår får vi gjennom primær- og sekundærsosialiseringen (Schiefløe, 2019, s.161). Det vil si at barn som har migrert til Norge vil ha opplevd å bli sosialisert inn i opprinnelseslandets kultur før de kom hit, hvor de nå får primærsosialisering preget av hjemlandets kultur, samtidig som sekundærsosialiseringen er preget av det norske samfunns verdier og holdninger. Dette simultant som at ungdommen blir utsatt for assimileringsspress og at de ofte integreres raskere inn i samfunnet enn sine foreldre gjennom skolegang. Ungdommen får da ikke den nødvendige kunnskapen om samfunnet fra sine foreldre og blir avhengig av jevnaldrende til å få denne informasjonen og til å bli sosialisert inn i samfunnet. Ungdommen blir ytterligere mer sårbar dersom foreldrekontrollen blir svekket av sykdom, skilsmisser, analfabetisme eller bosetting i områder som allerede er preget av gjengmiljø. Dette kan være en risikofaktor for at ungdommen tyr til kriminalitet, da foreldrene står i fare for å ikke kunne utøve god nok sosial kontroll (Lien, 2011, s.49).

3.2 Sosial kontrollteori

Sosial kontrollteori ble utviklet av sosiologen Travis Hirschi og tar utgangspunkt i hvordan de aller fleste mennesker i størst mulig grad tar avstand fra å utføre kriminelle handlinger. Han ser på hvordan sosial læring og relasjonen mennesket har til samfunnet er knyttet opp mot tilbøyeligheten for å utføre kriminelle handlinger. Hirschi ser spesielt på hvordan barn har tilbøyeligheten til å ta noe som er urettmessig deres, men at det blir satt en stopper for ved hjelp av voksne som korrigerer denne atferden. På denne måten blir barnet lært opp til at det for eksempel er galt å ta noe som ikke tilhører deg i butikken uten at man har betalt for det; og på denne måten blir tilbøyeligheten til barnet for å gjøre kriminelle handlinger bremsset gjennom sosialiseringprosessen (Skog, 2006, s.129-131). Hirschi ser på hvordan mangelfull og utilstrekkelig oppdragelse kan føre til at barn og unge utvikler dårlig selvkontroll. Sosial kontroll gjelder ikke bare foreldrene og hvor gode de er til å sette grenser for barn, men også den sosiale kontrollen som er innebygget i alle sosiale relasjoner. Når barnet blir ungdom vil det i større grad begynne å omgås jevnaldrende, som fører til positive og negative tilbakemeldinger på dets atferd. Det kan være kroppslige tilbakemeldinger som blick og mimikk, eller tydelige tilbakemeldinger i form av språk (Øia, 2013, s.38-39). Dersom ungdommen har lav selvkontroll, vil han kunne oppleve å få dårlige tilbakemeldinger på sin atferd og dermed aktivt søke sammen med andre ungdommer som også har lav selvkontroll. Vi ser at den primære sosiale kontrollen foregår i det hverdagslige samspillet mellom jevnaldrende, familie, lærere og andre voksne som for eksempel naboer. Naboer kan ha stor betydning for om ungdommen blir påvirket av kriminalitet, ved at det å bo i et nabolag som mangler sosial kontroll kan føre til at ungdommene i området lærer kriminell atferd og verdier av hverandre. Sosial kontrollteori handler derfor mye om hvordan man lærer barn å utvikle selvkontroll, ved at man gjennom oppveksten internaliserer de normer og regler som er fastsatt i samfunnet (Lien, 2011, s.47; Øia, 2013, s.39).

Ifølge Hirschi er det fire elementer av betydning for om individet utvikler kriminelle tilbøyeligheter. Det handler om *hengivenhet*, *forpliktelse*, *engasjement* og *tro*. *Hengivenhet* omhandler hvor nært knyttet individet er til andre i samfunnet, hvor skolen og foreldrene er av stor betydning. Ungdommer som har sterk tilknytning til sine foreldre og til skolen, opplever større grad av sosial kontroll. Dette fordi de utvikler et ønske om å ikke skuffe dem og de forsøker å leve opp til deres ønsker og forventninger. Dersom ungdommen gjør kriminelle handlinger, vil det påvirke personene og omgivelsene rundt vedkommende, hvor de kan velge å ta avstand fra ungdommen. På den måten fungerer tilknytning og nærhet som en

beskyttelsesfaktor mot å begå kriminelle handlinger (Hauge, 2004, s.76; Pratt et al., 2011, s.58).

Forpliktelse handler om hvor mye man har investert i ting som en anser som verdifull for seg selv. Det gjelder sosiale relasjoner man setter pris på, for eksempel nære venner. Eller det materielle som klær, vesker og sminke. For andre ungdommer kan det være status eller jobb, dersom de er gamle nok til det. Hirschi påpeker at ungdom som ikke ønsker å fremstå dårlig foran venner, lærere og foreldre, i mindre grad begår kriminelle handlinger. Dette fordi ungdommer er opptatt av andres mening om dem, og dersom disse handlingene fører til skam, tapt status og omdømme, og tap av andre materielle goder, kan det være en faktor som er forebyggende nok til at ungdommene ikke ønsker å begå kriminelle handlinger. Dermed vil forpliktelsen til å beholde disse godene i livet være en kriminalitetsforebyggende faktor (Hauge, 2004, s.76; Pratt et al., 2011, s.58).

Engasjement handler om hvor mye tid man bruker på prososiale aktiviteter, som fører til at ungdommen ikke har tid til å drive med antisosiale aktiviteter som tagging, stjeling eller å bruke rusmidler. Enkelt sagt handler det om at ungdommer som for eksempel er svært engasjert i fotball og som trener ofte, ikke vil ha tid til overs for å gjøre kriminelle handlinger. Dette betyr ikke at ungdommer som spiller fotball ikke kan begå kriminelle handlinger før eller etter trening, men Hirschi påpeker at i den tiden de er på banen, ikke vil kunne begå kriminelle handlinger (Hauge, 2004, s.76; Pratt et al., 2011, s.58-59). Dermed er aktiviteten forebyggende, ved at ungdommen for to timer i løpet av denne dagen bruker tiden på prososial samhandling.

Det siste elementet er *tro*, som handler om at man deler verdier og normer med den øvrige befolkningen og menneskene rundt seg. Ungdommer som deler holdninger om at det å røyke hasj er greit, vil i større grad være tilbøyelig for å velge å gjøre nettopp det. Ungdommer som deler holdninger om at det ikke er bra med narkotika, vil i større grad unngå å bruke rusmidler. Selv om denne tankegangen er enkel, er poenget til Hirschi at det er en sammenheng mellom holdninger og atferd, hvor prososiale holdninger forhindrer ungdommer fra å begå lovbrudd (Hauge, 2004, s.77; Pratt et al., 2011, s.59).

4.0 Diskusjon

Til nå har jeg sett på problemstillingens første del som omhandler hvilke risikofaktorer det er som fører til kriminalitet i ungdomstiden. Videre vil jeg besvare problemstillingen ved å diskutere hvordan man kan forebygge risikofaktorene ved å bruke Hirschis fire faktorer om hengivenhet, forpliktelse, engasjement og tro til å komme med forslag til kriminalitetsforebyggende tiltak.

4.1 Hengivenhet

Den første faktoren i den sosiale kontrollteorien er som nevnt hengivenhet, som omhandler den unges tilknytning til foreldre og skole. Alle mennesker trenger emosjonell nærhet, bekreftelse og beskyttelse for å kunne overleve og for å kunne tilpasse seg i den sosiale livsverden. Når disse faktorene blir mangelfulle, snakker en om dårlig tilknytning. Det er ikke slik at et barn kan mangle tilknytning, men det handler om tilknytningsgraden som kan være god eller svak- utviklingsfremmende eller utviklingshemmende. Tilknytning som er utviklingshemmende er ofte preget av mikroseparasjoner som er «brudd i samspillet ved at omsorgsgivers inntoning på barnet er svak eller feil» (Kvello, 2012). Dette kan skje ved at omsorgspersonene ikke respekterer barnets ønsker om for eksempel søvn, og fortsetter å gi barnet stimuli. Eller når omsorgspersonen ikke er emosjonelt involvert i barnet, som fører til opplevelsen av å bli ignorert eller avvist. En ytterligere risikofaktor er når barnet har særlige behov på grunn av diagnoser som for eksempel ADHD. Dette fordi det vil være forvirrende for foreldrene å tolke hva som er barnets behov, som gjør det vanskeligere å gi barnet riktig samspill til riktig tid (Kvello, 2012).

Den manglende tilknytningen plasseres på mesonivå da den skjer i familien, og vil ha påvirkning på hvordan den unges forbindelser til skole og venner utvikler seg. For denne type problematikk er det viktig å komme inn på et tidlig tidspunkt for å unngå skjevutvikling, som senere kan lede til kriminalitet. En måte å komme inn med tidlig tiltak som hindrer denne utviklingen, er gjennom barnevernets foreldreveiledningstilbud. Det er viktig å ha fokus på foreldrene da de enten er årsaken til, eller bidragsyter til opprettholdelsen av barnets antisosiale utvikling (Kvello, 2015, s.268). For at en familie skal kvalifiseres for å bli tilbudt foreldreveiledning fordrer det at familien selv, noen i familiens nettverk eller andre, har meldt inn et behov om hjelp til barnevernet. Når kontakten er opprettet kan familien tilbys flere foreldreveiledende tiltak, hvor jeg her trekker frem to av tilbudene.

Det første tiltaket som kan settes inn er Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR). Dette er et program som skal forebygge atferdsproblemer på et tidlig tidspunkt og er for foreldre med barn i alderen 3-12 år som er i risikozonen for å utvikle atferdsproblemer. Fokuset ligger på å lære foreldre nyttige ferdigheter som fremmer godt samspill mellom dem og barnet, og på den måten sikre positiv og prososial utvikling for barnet. Dersom barnet har utviklet atferdsproblemer kan det tilbys Parent Management Training – Oregon (PMTO). Dette tilbudet er for barn med atferdsproblemer, som for eksempel ADHD, i alderen 3-12 år. PMTO fokuserer på å gjenopprette en god relasjon mellom foreldre og barn, slik at foreldrene kan fremme prososial utvikling hos barnet. Dette gjøres i hovedsak mellom foreldrene og en terapeut, hvor de mottar konstruktiv veiledning (Bufdir, 2020; PMTO, u.å.).

Foreldreveiledning har blitt forsket på, hvor de finner at det har god effekt på å redusere atferdsproblemer hos barn. Sammenlignet med de andre skandinaviske landene er Norge i toppen når det kommer til å nyttiggjøre seg av evidensbaserte metoder i barnevernet (Bufdir, 2020; Kvello, 2015, s.268). I FHI sin rapport fra 2020, viser de til at det er mest effektivt å fokusere på foreldres ferdigheter når det kommer til å redusere atferdsproblemer som antisosial atferd og kriminalitet hos ungdom. Det gjelder å gi foreldrene ferdigheter som «å bekrefte og rose barnet, gi spesifikk positiv oppmerksomhet og ha klare rammer som gir trygghet» (Aase et al., 2020, s.42). Ved å redusere faren for atferdsproblemer, samt øke tilknytningen mellom foreldre og barn, vil det kunne lede til mindre risiko for kriminalitet senere. Dette fordi barnet vil få økt sin hengivenhet til sine nære relasjoner og andre i samfunnet, som ifølge Hirschi vil kunne virke kriminalitetsforebyggende.

Vi ser at dette er tilbud som kan hjelpe barnet og foreldrene med å utvikle god tilknytning. Risikoen med at disse tilbudene er for foreldre med barn mellom 3-12 år er muligheten for at barnet har levd flere år med utilstrekkelig utvikling. Spedbarns-forskning viser at tilknytning starter veldig tidlig (Ruud, 2011, s.50). Allerede ved åtte uker signaliserer spedbarnet at det ønsker fellesskap med sine omsorgsgivere, hvor samspillet i stor grad dreier seg om at mor og barn regulerer hverandres følelser og atferd. Å oppleve noe desynkronisert samspill kan være utviklingsmessig positivt for barnet da det fører til utvikling av strategier for å få mor tilbake til riktig samspillsmønster (Braarud, 2012). Dersom det desynkroniserte samspillet går over til å bli den eneste formen for samspill mellom barnet og omsorgsgiver, hvor de ikke finner tilbake til det gode samspillsmønsteret, vil barnet kunne stå i fare for å utvikle svak tilknytning. Dette fordi innstillingen til barnets behov blir feil (Kvello, 2012). I perioden hvor barnet ikke er i barnehage- som for de fleste er det første leveåret- vil det kunne være

vanskeligere for andre personer rundt barnet å oppdage om det står i fare for antisosial utvikling, spesielt dersom omsorgspersonene mangler et sosialt nettverk. En kan tenke seg at dette var spesielt gjeldende under koronapandemien, hvor familier med små barn ikke sosialiserte seg i like stor grad som før. Dermed blir mye av presset for å oppdage denne risikofaktoren lagt til helsestasjonen som har oppfølging av barnet.

Mye av forskningen på tilknytning er gjort på forholdet mellom barnet og mor, hvor barnets tilknytning til andre familiemedlemmer har blitt tilsidesatt. Likevel er denne forskningen interessant da den viser at selv om mor har utviklet god tilknytning i sitt liv, er det bare en 60% sjanse for at hennes barn utvikler trygg tilknytning (Kvello, 2012). Dette gir indikatorer på at barnet vil kunne ha en 40% sjanse for å utvikle dårlig tilknytning, som er en risikofaktor for å senere utvikle antisosial atferd som kan lede til kriminalitet. Det antyder at barnet er avhengig av gode og trygge bånd til flere personer i sitt liv enn bare mor for å kunne utvikle optimal tilknytning, som sikrer beskyttelse mot kriminalitet. Dersom barnet og omgivelsene utvikler hengivenhet overfor hverandre, kan en være tryggere på at det vil unngå et kriminalitetspreget liv da den unge kommer til å oppleve større grad av sosial kontroll. Likevel ser vi at tilknytning alene ikke kan garantere for at kriminaliteten ikke blir et faktum.

4.2 Forpliktelse

Når det kommer til forpliktelse, må en finne tiltak som gir ungdommen verdier han ikke ønsker å miste. Fra egen erfaring i Uteseksjonen ble det å gi ungdommene jobb en viktig forebyggende faktor. Ved å gi ungdommene mulighet til å tjene egne penger, stå ansvarlig overfor voksne autoriteter og å føle mestring på et nytt område i livet, ga de nye verdier og perspektiver. Ikke minst er jobben viktig da den fører til at ungdommen utsettes for nye former for sosial kontroll (Bjørge, 2015, s.40). Ved å inngå i en forpliktende relasjon til en arbeidsplass, vil ungdommen kunne føle på et ønske om å ikke skuffe de som har gitt han sjansen til være der, og forhåpentligvis ikke skuffe seg selv.

Selv om jobb er et godt virkemiddel for å skape forpliktelse, vil utfordringen være det å finne arbeidsplasser som er villige til å ansette ungdom under 18 år, som i tillegg har antisosiale vansker. Denne utfordringen kan plasseres på makronivå ved at det handler om å få arbeidsgivere til å være villige til å ansette denne gruppen med ungdommer. Unge som sliter med antisosial atferd og/eller kriminell atferd er en gruppe som kan bli utsatt for å bli generalisert av arbeidsgivere. Dette fordi grupper med sosiale problemer eller særegne karaktertrekk ofte bringer med seg myter og fordommer. Det er flere taktikker en kan bruke på samfunnsnivå for å gjøre arbeidsgivere mer villig til å ansette denne gruppen; som

holdningspåvirkning, juridiske virkemidler, subsidiering og oppfølgingstiltak (Haavorsen & Hernes, 2012, s.111-112). Når det kommer til tiltak for å få ungdom i arbeid er disse tiltakene ofte preget av subsidiering. Et eksempel er tiltaket Mestringskapital, som blir brukt hos Uteseksjonen. Her vil ungdommen motta lønn fra Uteseksjonen fremfor arbeidsplassen de jobber hos. Dette fører til at arbeidsgivere er mer mottakelige for å ta inn ungdommer som vanligvis ikke ville ha blitt kalt inn til intervju i en ordinær setting.

En ulempe med dette tilbudet er begrensningen i utvalget av arbeidsplasser som kan tilbys den unge. De mest utbredte arbeidsplassene som ble tilbudt til ungdommene som var en del av Mestringskapital var matbutikker og restauranter. En konsekvens ved dette kan være at ungdommen ikke finner en form for arbeid han synes er interessant. Å mangle interesse for arbeidsplassen kan da enten kompenseres med lønn, ved at lønnen fungerer som motivasjon i seg selv. En annen mulighet er at tiltak som Mestringskapital går inn i samarbeid med flere bedrifter som gir bredere variasjon i hva de kan tilby ungdommene. Dette kan føre til økt interesse og engasjement. For eksempel om ungdommen får muligheten til å jobbe som maler, kan det føre til et ønske for ungdommen om å ta utdanningen for å få fagbrev.

Fordelen med slike tiltak er som nevnt at arbeidsgiver blir mer villig til å gi ungdommene en sjanse. I tillegg kan slike arbeidsforhold føre til en fast ansettelse dersom ungdommen viser seg å mestre, passe inn og trives i jobben de får. Ulempen med et slikt arbeidsforhold kan være at arbeidsgiver ser på ungdommen som gratis arbeidskraft og dermed ikke bruker nødvendig tid på å gi ungdommen oppgaver den mestrer eller gir ungdommen den oppfølgingen han måtte ha behov for (Haavorsen & Hernes, 2012, s.119). Mestring er svært viktig da aktiv mestring fører til menneskelig vekst og utvikling. Eksempelvis om vi har en ungdom som er preget av antisosial atferd, har begått noen mindre alvorlige lovbrudd, har ADHD som har ført til lave prestasjoner på skolen, kan det tenkes at denne ungdommen har kjent på lite mestring i løpet av sitt liv. Det kan være vanskelig å få denne ungdommen ut i arbeid da tidligere erfaringer med å mislykkes kan føre til utviklingen av en forventning om å mislykkes igjen, uansett hva man prøver på. Her kan vi som hjelpere gå inn på mikronivå ved at vi forsøker å endre ungdommens mestringstro. Vi kan bidra med å fremme positive forventninger gjennom bruk av veiledning som for eksempel motiverende intervju (MI) (Kristoffersen, 2019, s.150). MI kan være effektivt da metoden forsøker å finne motivasjon for å endre seg, også når ungdommen har ambivalente tanker og følelser om å endre atferden sin (Kristoffersen, 2019, s.160). I dette tenkte tilfellet blir det å endre tanker om at

ungdommen ikke mestrer noe og for å kunne endre tanker om den kriminelle løpebanen han er på vei inn i.

Tiltaket om å få ungdom ut i arbeid kan skape en ny arena hvor ungdommen føler mestring og mottar goder som lønn. Ved hjelp av støttende arbeidsgivere og sosialarbeidere vil ungdommen kunne utvikle en følelse av forpliktelse overfor arbeidsplassen. Ifølge Hirschi vil denne forpliktelsen, og ønsket om å ikke skuffe arbeidsgiver og kollegaer virke preventivt mot kriminalitet da disse faktorene utfører sosial kontroll overfor ungdommen.

4.3 Engasjement

Som tidligere nevnt, vil ungdommer som bruker mye tid på idrett være mer beskyttet mot et kriminelt liv da de heller bruker fritiden sin på prososial aktivitet. Å gi kriminelle ungdommer et fritidstilbud er en strategi som blir benyttet i dag, men som ofte blir satt i gang etter de kriminelle handlingene har funnet sted. Eksempelvis guttegruppa til Uteseksjonen, hvor ungdom spiller fotball for å få en meningsfull fritid, samt å forebygge kriminalitet, rus og frafall i skolen (Trondheim kommune, 2021). Utfordringen blir da hvordan man skal få de unge inn i idretten, eller annen prososial aktivitet, før de begynner med kriminalitet. Det forebyggende perspektivet vil være å få de inn i idrett slik at de engasjerer seg, føler mestring og glede ved å drive på med annen aktivitet, og for å begrense tiden de har til overs for å kunne begå kriminelle handlinger.

En av utfordringene med det å få barn og unge inn i idretten er kostnadene som er knyttet til det å være med. Studier utført av NOVA viser at ungdom i lavinntektsfamilier er underrepresentert når det kommer til det å være med i idrettslagene. Dette nettopp fordi det er knyttet store kostnader til å være med. Blant annet vil barn som vokser trenge nye fotballsko hver sesong, og trolig nye treningsklær og drakter. Det er også knyttet forventinger til at foreldre aktivt skal delta i idrettslaget, for eksempel gjennom dugnader og kjøring til og fra trening (Seippel et al., 2016, s.25). Dermed er foreldrenes engasjement også en faktor for om ungdommene er med i idretten, som igjen vil påvirke den unges engasjement for idrett. Barn av innvandrerforeldre er her mer utsatt enn andre barn, da deres foreldre ikke er sosialisert inn i frivillig idrett på samme måte som majoritetsforeldre som er vokst opp med denne type organisering av idrett (Bakke et al., 2016, s.196).

For disse barna vil ikke idretten ha den beskyttende faktoren den er ment å ha mot kriminalitet når aktiviteten er forbeholdt middel- og overklassen. Hirschis teori om å få barn og unge inn i en engasjerende, prososial aktivitet vil ikke gjøre seg gjeldende i praksis. Den møter motstand

fra strukturelle barrierer som økonomi, og dermed blir vi nødt til å gjøre noe med denne barrieren. Et mulig tiltak på makronivå er å få idretten til å bli en større del av skolegangen. I dag er det mulig som elev på videregående skole å ha breddeidrett eller toppidrett som valgfag, dersom man går et studiespesialiserende løp. Men frem til denne alderen er det i hovedsak aktiviteter utenfor skole i idrettslag, som blir tilbudt til barn og unge. Samt at de ungdommene som søker idrettsfag på videregående ofte har drevet med idrett lenge før denne tid. Sammenligner vi Norge med USA, er forskjellene store når det kommer til organisert idrett, ved at skole og idrett er nært knyttet til hverandre i USA (Seippel et al., 2016, s.26). De kaller denne type idrett for «extracurricular school-based sports», altså idrett som ikke inngår som en del av den obligatoriske skoleaktiviteten, slik som kroppsøving, men som likevel er i regi av skolesystemet fremfor å være en del av frivillige idrettslag (De Meester et al., 2017, s.485-486).

Den største fordelen med å implementere denne løsningen i Norge er at alle barn og unge, uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn, går på skole. Dermed er skolen et ideelt sted for å sette inn et slikt tiltak (De Mester et al., 2017, 485). Det fører til at barn og unge kan dra på trening rett etter skoletid, i og med at idretten foregår i skolens lokaler/nærrområder. Noe som fører til at en ikke er avhengig av foreldre som må bringe barna til idretten. Dette er en fordel da det for noen familier er en utfordring om de har flere barn som driver med flere idretter, eller at dårlig økonomi fører til problemer med å skaffe midler til transport (Bakke et al., 2016, s.195). Tiltaket vil føre til at lavinntektsfamilier kan være trygge på at barna deres får delta på lik linje som barn i middel- og overklassen, og det skaper mindre skiller mellom fattig og rik. En annen fordel er at idrett i skolen kan settes inn fra en svært tidlig alder. Tiltaket for de aller minste barna kan betraktes som en form for SFO, ved at idretten kan kombineres med skolefritidsordningens allerede eksisterende aktiviteter. I barneskolealder vil idretten være en mulighet til å øke de unges engasjement rundt prososial aktivitet, slik at når barna kommer i ungdomsskolealder, vil det som Hirschis teori påpeker, hindre at ungdommen ikke har mulighet til å begå kriminelle handlinger i de timene de er på banen.

Ulemper med å implementere idrett som en del av skolen vil være hvordan en skal løse de økonomiske utfordringene. Hvem skal betale trenere, utbygging av idrettsparker på skolene og maten barna måtte trenge mellom skole og trening? En annen ulempe er at en ikke kan garantere for at barn vil være med på fritidsaktiviteter selv om det blir tilbudt dem, samt at som kontrollteorien påpeker, kan vi ikke være sikre på at de unge ikke begår kriminalitet i etterkant av treningen. Likevel er det fordeler med å implementere idrett i skolen ved at

engasjement for idrett fra tidlig alder vil kunne gi grunnlag for mestring. Idretten vil også være en viktig del av sosialisering til den unge, ved at de her omgås jevnaldrende som de kan dele opplevelser, læring og rolletaking med, samt de voksne driver med oppdragelse, dannelse, integrering og fremstår som rollemodeller for barna (Seippel et al., 2016, s.24; Bø, 2018, s.171). Idretten er på den måten med på å lage en ny arena for at både de voksne og jevnaldrende kan utøve sosial kontroll, og dermed virke kriminalitetsforebyggende.

4.4 Tro

Den siste faktoren omhandler tro, hvor de viktigste elementene er å ha gode holdninger og verdier. Noen av ungdommene jeg møtte hos Uteseksjonen fortalte at den eneste riktige responsen dersom noen hadde snakket stygt om deg, kjæresten din eller familien din, var å ty til vold. De fortalte at dette var en utbredt holdning for deres omgangskrets og jevnaldrende. Dette fikk meg til å undre over om det å drive med holdningsendrende arbeid som fokuserer på inkludering, skape felles holdninger og som gir ungdom støtte til å forstå fra slike antisosiale handlinger kan være kriminalitetsforebyggende.

Verdier har en styrende funksjon i livene våre ved at de forteller oss hva vi anser som viktig og ønskelig, og hva som er rett og galt (Schiefløe, 2019, s.134). Verdiene våre er mer generelle og grunnleggende, mens holdningene våre er mer spesifikke og avhengig av situasjonen man står i. «Holdninger er en form for konkretiserte verdier, som er formet og gitt retning gjennom det enkelte individets primær- eller sekundærsosialisering» (Schiefløe, 2019, s. 140). Dette vil si at flertallet av holdningene barnet opparbeider seg kommer fra sentrale personer i barnets omgivelser, hvor foreldre vil være av spesielt stor betydning. Disse personene fungerer som rollemodeller som lærer barnet holdninger gjennom en læringsprosess preget av tilbakemeldinger og reaksjoner (Raaheim, 2019, s.176). Vi kan dele holdninger inn i tre faktorer: kognitive, affektive og atferdsmessige. Den kognitive faktoren handler om hvordan vi oppfatter virkeligheten, hvor våre holdninger vil bygge på vår oppfatning. Den affektive faktoren handler om hvor mye holdningen betyr for oss; hvor aktuell er den, hvor engasjert gjør den meg, og hvor intenst påvirker den meg? Den atferdsmessige faktoren angår hvordan og om man handler på sine holdninger. Fører holdningen min til en fysisk reaksjon (Schiefløe, 2019, s.140)?

Et tiltak som blir brukt i skolen for å sikre at barn og unge innehar gode holdninger og verdier er MOT-programmet. Dette tiltaket kan plasseres på makronivå da det omhandler påvirkning fra skolen, hvor skolens ledelse ønsker å lære sine elever felles verdier og holdninger (Bø, 2018 s.177). Tiltaket kan også plasseres på mikronivå da tiltaket skjer gjennom ansikt til

ansikt interaksjon og har som mål å påvirke ungdommen i retning av prososial atferd gjennom dannelse og sosialisering (Bø, 2018, s.171). Dette programmet fremmer at ungdom skal inkludere hverandre, ha mot til å stå opp for seg selv, og mot til å si nei til det de ikke ønsker å være en del av (MOT, u.å). Dette bidrar til å gi ungdom styrke, tro og holdninger av positiv karakter, samt skape felles holdninger for ungdomsgruppen. Dersom dette oppnås, vil det være kriminalitetsforebyggende ifølge kontrollteorien. Dette fordi ungdom som deler samme holdninger til at alle skal inkluderes, vil kunne være med å forebygge utenforskap som kan være en faktor som forhindrer ungdommer i å søke til antisosiale grupper. Sammen vil ungdommene dyrke felles holdninger som fremmer prososiale aktiviteter, som ifølge Hirschi vil fungere forebyggende.

Hirschi påpekte at det er en sammenheng mellom holdninger og atferd, som tyder på at holdningsendring vil kunne virke kriminalitetsforebyggende, og dermed vil programmer som MOT i teorien fungere godt (Pratt et al., 2011, s.59). På en side ser vi som nevnt over at det kan ha en prososial funksjon. På den andre siden er holdningsendring omfattende. Forskning viser til at det ikke alltid er overenstemmelse mellom måten man tenker, føler og handler på, ved at vi kan handle i strid med våre følelser eller oppføre oss på tvers av det vi tidligere har sagt at vi mener (Raaheim, 2019, s.168). Andre studier viser også til at det ikke er et entydig forhold mellom våre holdninger og den atferden vi utfører (Håkonsen, 2014, s.187). Dermed reiser det tvil ved tiltak som MOT-programmet, om hvorvidt det vil ha en reell virkning på å endre ungdommers holdninger.

4.5 Faktorenes sammenheng

Kontrollteoriens fire faktorer viser at de i stor grad henger sammen. For at faktorene skal skape best mulig beskyttelse mot kriminalitet, bør den unge inneha flere, om ikke alle faktorene. Dette for å være sikret på flere nivåer i den unges liv, slik at den helhetlige rammen rundt ungdommen er mest mulig stabil, og dermed skaper sosial kontroll. Faktoren om engasjement og forpliktelse vil ofte utfylle hverandre, da det å ha en jobb som skaper forpliktelse også kan føre til at ungdommen ikke vil ha tid til å begå kriminelle handlinger. Vi kan også snu på det og si at idretten kan føre med seg både engasjement og forpliktelse, og dermed vil ikke ungdommen være like avhengig av å ha for eksempel en jobb for å fylle forpliktelsesfaktoren.

Engasjement og forpliktelse kan være de faktorene hvor det er enklest å sette inn tiltak, fordi det er tiltak hvor ungdommen aktivt er med å bidra til å skape sine beskyttelsesfaktorer. Faktorene om hengivenhet og tro er vanskeligere å gjøre noe med da de er mer avhengig av

den unges foreldre og deres egenskaper. Det er på disse områdene det vil være mest aktuelt for oss i hjelperoller å være oppmerksom på tegn til enten dårlig tilknytning eller hvor barnet blir påvirket av antisosiale holdninger i hjemmet. Dette slik at tiltak som foreldreveiledning og holdningsendring kan settes i gang før barnets atferd utvikler seg negativt.

5.0 Avslutning

Gjennom denne teoretiske oppgaven har jeg forsøkt å svare på oppgavens problemstilling om hvilke risikofaktorer det er som fører til kriminalitet i ungdomstiden og hvordan man forebygger disse. Oppgaven har knyttet litteratur og teoretiske perspektiver sammen for å kunne gi et innblikk i hva som leder til kriminalitet og hva som bidrar til å forsterke fraværet av kriminalitet. Dette er gjort gjennom å gi et innblikk i risikofaktorer som kan føre til et liv preget av kriminalitet i lys av Bronfenbrennes bioøkologiske modell. Modellen har gitt et helhetlig perspektiv på hvordan risikofaktorer ligger på ulike nivåer. Mikronivå presenterer individets biologiske faktorer, mesonivået presenterer familiens faktorer, eksonivået presenterer faktorer som er utenfor den unges kontroll, og til sist, makronivået som presenterer faktorer i samfunnet. Oppgaven har videre presentert mulige forebyggende tiltak gjennom Hirschs sosiale kontrollteori ved å se på hvordan hengivenhet, forpliktelse, engasjement og tro er faktorer som kan bidra til å minimere risikoen for antisosial atferd som kan lede til kriminalitet.

Arbeidet med oppgaven bekrefter antakelsen om at kriminalitet og kriminalitetsforebyggende arbeid er et omfattende felt, som har ført til at oppgaven ikke har belyst alle mulige beskyttelses- og risikofaktorer. Likevel kan en ut fra et kontrollteoretisk perspektiv vise til at forebygging av kriminalitet starter allerede fra dagen barnet blir født, ved at foreldres holdninger og tilknytningsevne vil ha innvirkninger på barnets utvikling og tilbøyelighet for kriminelle handlinger. Dette fordi foreldre i stor grad gjennom primærsosialiseringen setter standarden for hvor mye sosial kontroll de utfører overfor sine barn. Det viser oss at forebygging mot ungdomskriminalitet ikke bare kan ta utgangspunkt i den unge selv.

Opgaven viser til at en ikke fullstendig kan forsikres mot kriminalitet selv med hengivenhet, forpliktelse, engasjement og tro i livet. Diskusjonen viser flere grunner til nettopp dette ved at selv om mor innehar god tilknytning, kan barnet likevel utvikle svak eller dårlig tilknytning til sine omgivelser (Kvillo, 2012). Det samme gjelder dersom barnet kjenner på forpliktelser og engasjement opp mot jobb eller idrett, hvor en ikke kan garantere for at den unge ikke begår kriminelle handlinger før eller etter disse aktivitetene (Pratt et al., 2011, s.58-59). Faktoren tro viser at det ikke nødvendigvis fungerer med holdningsendrende tiltak i ungdomsalder, da vi likevel kan velge å handle i strid med våre følelser (Raaheim, 2019, s.168). Dog viser oppgaven at kontrollteoriens fire punkter kan fungere, og dermed er dette faktorer som sosialarbeidere kan ta i bruk i sitt arbeid med utsatte barn og familier.

Denne bacheloroppgaven kan ikke konkludere med at det er en fasit på hvordan ungdomskriminalitet skal forebygges. Derimot gir den et innblikk i hvor komplekst et menneskeliv kan være og at det som fungerer for noen, ikke nødvendigvis fungerer for alle. For sosialarbeidere kan en ta lærdom ved at oppgaven minner oss på viktigheten ved å ha et helhetlig perspektiv på de vi møter i vår arbeidshverdag, hvor en bør bedre situasjonen for det utsatte barnet både på mikro-, meso-, ekso- og makronivå.

6.0 Litteraturliste

Aase, H., Lønnum, K., Sørli, M. A., Hagen, K. A., Gustavson, K., & Utgarden, I. H. (2020).

Barn, unge og kriminalitet: Hvordan forhindre at barn og unge kommer inn i eller fortsetter med en kriminell løpebane? Oppsummering og vurdering av virksomme tiltak, behandling og organisering. Folkehelseinstituttet

<https://fhi.brage.unit.no/fhixmlui/bitstream/handle/11250/2688541/barn-unge-ogkriminalitet-2020.pdf?sequence=1>

Backe-Hansen, E. (2007). Alvorlige og mindre alvorlige atferdsproblemer blant ungdom. I I.L

Kvalem & L. Wichstrøm (red.), *Ung i Norge: Psykososiale utfordringer* (s.127-145).

Cappelen Akademisk Forlag

Bakke, I.M., Solheim, L.J. & Hovden, J. (2016). «Skulle ønske jeg kunne være med på turn,

jeg!» I Ø. Seippel, M.K. Sisfjord & Å. Strandbu (red.), *Ungdom og idrett*, (s.193-209).

Cappelen Damm Akademisk

Berg, B., Ellingsen, I.T., Levin, I. & Kleppe L.C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I.T

Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L.C Kleppe (red.), *Sosialt arbeid en grunnbok*, (s.19-35). Universitetsforlaget

Bjørger, T. (2015). *Forebygging av kriminalitet*. Universitetsforlaget

Braarud, H.C. (2012). Kunnskap om små barns utvikling med tanke på kompenserende tiltak iverksatt av barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89(3), 152-167.

<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2012-03-04>

Bufdir (2020, 27 november). Atferdsvansker- ulike metoder.

https://bufdir.no/Barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Metoder/#heading6833

Bø, I. (2018). *Barnet og de andre: Nettverk som pedagogisk og sosial ressurs* (5.utg.).

Universitetsforlaget

Cappelen Damm (u.å). *Cappelen Damm Akademisk*.

<https://www.cappelendamm.no/cappelendamm/omforlaget/ansatte/article.action?contentId=49967>

Christoffersen, M.N., Olsen, P.S., Vammen, K.S., Nielsen, S.S & Lausten, M. (2011). *Tidlig identifikasjon af kriminalitetstruede børn og unge: Risiko- og beskyttelsesfaktorer*.

SFI- Det nationale forskningscenter for velfærd

- Dalland, O (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg.). Gyldendal Akademisk
- De Meester, A., Cardon, G., De Bourdeaudhuij, I., & Haerens, L. (2017). Extracurricular school-based sports as a stepping stone toward an active lifestyle? Differences in physical activity and sports-motivation between extracurricular school-based sports participants and non-participants. *Journal of Teaching in Physical Education*, 36(4), 485-497. <https://doi.org/10.1123/jtpe.2016-0035>
- De Sanctis, V.A., Nomura, Y., Newcorn, J.H & Halperin, J.M (2012). Childhood maltreatment and conduct disorder: Independent predictors of criminal outcomes in ADHD youth. *Child abuse & neglect*, 36(11), 782-789 DOI: 10.1016/j.chiabu.2012.08.003
- FO (2017). *Global definisjon av sosialt arbeid*. FO. <https://www.fo.no/aktuelle/brosjyrer/globaldefinisjon-av-sosialt-arbeid-article5620-1335.html>
- FO (november 2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. FO. <https://www.fo.no/getfile.php/1324847/1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
- Fornes, I. (2021). *Straff av barn: Frihetsstraffene og alternativene*. Gyldendal Norsk Forlag
- Frønes, I. (2008). Sosial kompetanse, samfunnsutvikling og sosialisering. *BARN – Forskning Om Barn Og Barndom i Norden*, 26(1), 9–25. <https://doi.org/10.5324/barn.v26i1.4349>
- Glimstad, E. (2021, 10 april). *Trapper opp innsatsen mot ungdomsgjenger: – Opererer i store flokker og angriper*. Avisa Oslo. <https://www.ao.no/trapper-opp-innsatsen-mot-ungdomsgjenger-opererer-i-store-flokker-og-angriper/s/5-128-79881>
- Haavorsen, P. & Hernes, T. (2010). Inkluderingsstrategier og arbeidsrettede tiltak. I T. Hernes, I. Heum, & P. Haavorsen (Red.), *Arbeidsinkludering: om det nye politikk- og praksisfeltet i velferds-Norge* (s. 109-147). Gyldendal akademisk
- Hauge, R. (2004). *Kriminalitetens årsaker*. Universitetsforlaget
- Håkonsen, K. M. (2014). *Psykologi og psykiske lidelser* (5.utg.). Gyldendal Akademisk
- Idunn (u.å). *Om Idunn*. Idunn. <https://www.idunn.no/info/about-Idunn>
- Khorami, A. (2020, 11 november). *Ny «challenge» på TikTok oppfordrer til butikkyveri*. NRK. <https://www.nrk.no/kultur/borrowing-er-en-ny-trend-blant-noen-tiktok-brukere-der-det-oppfordres-til-a-gjor-butikktyveri-1.15239502>

- Killingberg, A (2019, 11 desember). *Politiet mener ungdomsgjeng i Trondheim står bak flere ran på åpen gate*. Adresseavisa.
<https://www.adressa.no/pluss/nyheter/2019/12/11/Politiet-mener-ungdomsgjeng-i-Trondheim-st%C3%A5r-bak-flere-ran-p%C3%A5-%C3%A5pen-gate-20578124.ece?rs7526721648119556101&t=1>
- Kristoffersen, N.J. (2019). Livsstilsutfordringer og pedagogisk endringsarbeid. I A.L. Svalastog, N.J. Kristoffersen & H. Strømmen (red.), *Psykososialt arbeid: Kunnskap, verdier og samfunn* (s.134-167). Gyldendal Akademisk
- Kvello, Ø. (2012). Tidlig barneverninsats med utgangspunkt i tilknytningsforskning. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89(3), 116-134. <https://doi.org/10.18261/ISSN18911838-2012-03-02>
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: Skadelige omsorgssituasjoner* (2.utg.). Gyldendal Norsk Forlag
- Lien, I-L. (2011). *I bakvendtland- kriminelle liv*. Universitetsforlaget
- MOT (u.å). *MOT styrker ungdom*. MOT. <https://www.mot.no/ungdom/>
- Nordanger, D.Ø. & Braarud, H.C. (2017). *Utviklingstraumer: Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Fagbokforlaget
- PMTO (u.å.). *PMTO*. PMTO. <https://www.pmt.no/tilbud-til-familier/pmt>
- PMTO (u.å.). *TIBIR*. PMTO <https://www.pmt.no/tilbud-til-familier/tibir>
- Pratt, T. C., Gau, J. M., & Franklin, T. W. (2011). Key idea: Hirschi's social bond/social control theory. In *Key ideas in criminology and criminal justice* (pp. 55-70). SAGE Publications, Inc., <https://dx.doi.org/10.4135/9781483388045.n5>
https://in.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/36812_5.pdf
- Ruud, A.K. (2011). *Hvorfor spurte ingen meg? Kommunikasjon med barn og ungdom i utfordrende livssituasjoner*. Gyldendal Akademisk
- Raaheim, A (2019). *Sosialpsykologi* (2.utg.). Fagbokforlaget
- Schiefloe, P.M. (2019). *Mennesker og samfunn: Innføring i sosiologisk forståelse* (3.utg.). Fagbokforlaget
- Seippel, Ø., Sisjord, M.K. & Strandbu, Å. (2016). Innledning. I Ø. Seippel, M.K. Sisjord & Å. Strandbu (red.), *Ungdom og idrett*, (s.13-27). Cappelen Damm Akademisk

- Skog, O-J. (2006). *Skam og skade: Noen avvikssosiologiske temaer*. Gyldendal Akademisk
- Solberg, P., Opheim, A. & Konstad, M. (2021, 25 oktober). *Forsvareren om knivstikk-siktede: - Han er veldig sliten*. Adresseavisa.
<https://www.adressa.no/incoming/2021/10/24/Forsvareren-om-knivstikk-siktede-Han-er-veldig-sliten-24741744.ece>
- SSB (2020, 29 oktober). *Færre voksne, men flere barn, tatt for lovbrudd*. SSB.
<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/faerre-voksne-men-flere-barn-tatt-for-lovbrudd>
- SSB (2022, 30 juni). *Anmeldte lovbrudd og ofre*. SSB. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/kriminalitet-og-rettsvesen/statistikk/anmeldte-lovbrudd-og-ofre>
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3.utg). Gyldendal Akademisk
- Trondheim kommune (2021, 10 november). *Uteseksjonen i Trondheim*. Trondheim kommune.
<https://www.trondheim.kommune.no/uteseksjonen/>
- Øia, T. (2013). *Ungdom, rus og marginalisering*. Cappelen Damm Akademisk

